

Elias Lönnrot

Biografiskt utkast

August Ahlqvist

A decorative graphic consisting of various blue geometric shapes on a green background. The shapes include a horizontal line, a vertical line, a curved line, a triangle, and a diagonal line.

Project Gutenberg

The Project Gutenberg EBook of Elias Lönnrot, by August Ahlqvist

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Elias Lönnrot Biografiskt utkast

Author: August Ahlqvist

Release Date: July 23, 2007 [EBook #22122]

Language: Swedish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ELIAS LÖNNROT

Produced by Tapio Riikonen

ELIAS LÖNNROT

Biografiskt utkast

Af

AUG. AHLQVIST

G. W. Edlund, Helsingfors, 1884.

Till läsaren.

Detta utkast till en lefnadsteckning har uppstått af det minnestal, förf. höll vid den sorgfest, hvilken det finska universitetet d. 13 maj 1884 firade för att hedra den store hädangångnes minne. Allt, hvad talaren vid detta tillfälle yttrade, återfinnes i detta häfte och derutöfver har tillkommit åtskilligt, nästan lika mycket som festtalet, af sådant, som skrifvits både före och efter festen. Några mindre betydande uppgifter hafva dessutom hemtats ur det minnestal af prof. S. G. Elmgren, hvilket denne på svenska höll vid Finska Vetenskaps societetens årshögtid d. 29 april och senare utgifvit af trycket.

I förväntan på en mera omfattande lefnadsskildring torde den finska allmänheten låta denna konturteckning få gälla för hvad hon också endast är, en första, blott

för den närmaste framtiden gjord flyktig framställning af Elias Lönnrots verk och personlighet.

Helsingfors i juni 1884.

TILL ELIAS LÖNNROTS MINNE.

Elias Lönnrots lefnadsdag är afslutad. Den var lång, men hade den varit än aldrig så lång, skulle vi likväl önskat, att den räckt ännu längre: så kär var han oss, så svårt hade vi att tänka oss skilsmessan från honom. Men det tillkom ej oss att bestämma hans lifslängd, och vi mottaga med ödmjukhet den Allsmäktiges domslut. Vi sakna honom, men klaga ej. Vi äro nedstämda, men sörja ej. Vi äro bedröfvade, men knota ej. Vi tacka Gud, som låtit en så rikt begåfvad, så ädel och så kärleksfull man födas till ett barn af det finska folket och unnat honom ett så långt, verksamt lif till vårt bästa. Lika litet som den enskilde individen, lefver ett folk af bröd allena. Redan den unge konung Salomo bad i forntiden, att Herren ville förläna honom icke rikedom och verldsliga egodelar, utan "ett förståndigt hjerta". Förstånd och snille äro i vår tid likaså nödvändiga som i Salomos dagar och äfven likaså sällsynta; de äro den största gåfva, den enskilde och genom honom hela hans folk kan erhålla. Lyckligt det folk, som till siare och skalder egt män, sådane som Runeberg och Lönnrot!

Liksom Runebergs, så var Lönnrots lefnadslopp i yttre afseende föga skiftesrikt. Han föddes i ett torftigt hem,[1] sattes i skola, led brist men vann kunskaper, blef student, lifnärde sig med konditionerande, aflade sina lärdomsprof på ett tillfredsställande, om också icke lysande sätt, fick tjenst och skötte den otadeligt. Se der nästan alltsammans! För att vara ett lif, tillhörigt folkets störste man, vore väl detta på förvånande händelser, halsbrytande företag och stormiga själsskakningar blottade lefnadslopp att anses temligen fattigt, såvida ej denne hjeltes bragder varit af andlig art, af den art som manar minnestecknaren att för sin framställning söka det intresseväckande på helt andra områden än de nyssomnämnda.

Vid tidpunkten för Lönnrots första uppträdande på den fosterländska litteraturens mark, d.v.s. år 1830 eller ett par år tidigare, var finska språket så föga uppodladt, att det nuvarande släktet väl knappast förmår göra sig någon föreställning om dess literära armod och dess ringa betydelse för samhällslifvet.

Bibelöfversättningen oberäknad, bestod den finska literaturen då för tiden af psalmboken, ett par predikosamlingar. "Sionin virret" ("Zionssånger"), "Hunajan pisarat" ("Honungsdroppar"), "Ilolaulu Jesuksesta" ("Glädjesång om Jesus") och några andra skrifter af samma slag. Något annat än andlig litteratur fans knapt till namnet. Sålunda existerade icke något historiskt arbete utom "Ajantiedot" (den korta krönikan främst i psalmboken), icke någon resebeskrifning utom Bunyans "Kristityn vaellus" ("En kristens resa"), icke något arbete af politiskt innehåll utom "Europan valdakundain tasavoiman vaarasta", [2] icke något naturvetenskapligt arbete utom Frosteri "Hyödyllinen huvitus luomisen töistä" ("Nyttigt tidsfördrif om skapelsens verk"), icke något dramatiskt verk utom "Höga visan" och intet modernt skaldförsök utom "Arkkiveisut" (godtköpsvisor). Lagboken var visserligen öfversatt till finskan, om också mycket otillfredsställande, och derutöfver öfversattes väl äfven en del författningar; men i embetsväg användes finskan endast i debetsedlarna och de grekisk-ortodoxe presternas prestbetyg. Undervisning på finska meddelades endast vid läsförhör och i skriftskolan, och af läroböcker funnos endast abc-boken och katekesen. Den enda ledningen i räkenkonsten erbjöd den i abc-boken intagna multiplikationstabellen, och först år 1839 utgaf just Lönnrot i sin "Mehiläinen" den första metodiskt uppställda anvisning för "de fyra vanligaste räknesätten". Geografins första grunder offentliggjorde v. Becker i sin veckotidning "Turun Wiikkosanomat", och den första karta med ortnamn på finska var en liten, plumpt gjord, i Stockholm tryckt sådan öfver Europa, som utdelades med andra årgången af detta blad. Tidningar hade ingen dristat sig att utgifva, allt sedan Lizelius år 1776 misslyckats med sitt blad "Tietosanomat", hvilket lefde endast ett halft år, tills v. Becker år 1820 begynte utgifva ofvannämnda veckoblad. Först så sent som år 1829 började "Oulun Wiikkosanomia" och år 1833 "Sanansaattaja Wiipurista" utkomma.

Sålunda var finska språket vid Lönnrots första uppträdande lik en ouppbruten vildmark på alla andra områden än det andliga, och till och med en så entusiastisk yngling som han utan tvifvel var torde i sina drömmar om att kunna uträtta någonting för modersmålet intagits af ej ringa betänkligheter; så djup var den öfverallt rådande tystnaden och så stor bristen på högre ideella sträfvanden. Denna tystnad var likväl ej dödens. De djupa ledens brist på bildning och omöjligheten för dem att komma sig till den på annat sätt än genom svenska språkets förmedling begynte likväl småningom kännas tryckande för folket sjelft och det egna språkets tillbakasatta ställning förekomma detsamma förnedrande och onaturligt. Äfven hos de mera framstående af allmogeklassen väckte dessa missförhållanden bittra känslor. Detta synes t. ex. af Paavo Korhonens sång "Om

finska språket", skrifven mot slutet af trettioalet, i hvilken han yrkar på detta språks uppodling och användning såsom embets- och domstolsspråk.

Folket i sin helhet var således ännu ej andligen dödt. Äfven andra förebud och försök förekommo kort innan Lönnrots uppträdande eller samtidigt med detta, hvilka å andra sidan voro egnade att upplifva ynglingens förhoppningar med afseende å modersmålets studerande och odling. Arvidsson hade gjort sina kraftiga uttalanden till förmån för den finska nationaliteten, v. Becker utgifvit ett finskt veckoblad med större framgång än någon före honom, Gottlund i Upsala (år 1818) offentliggjort en samling finska ordspråk jemte latinsk öfversättning och sedermera under de derpå följande åren inför den svenska allmänheten tagit i Sverige (Vermland) bosatte finnars nationalitet i försvar, v. Schröter blifvit så intagen af våra runor, att han till tyskan öfversatt en hel del af dem. Vidare hade Judén och Renvall (den senare till en början i Mnemosyne) redan hunnit undersöka finska språkets prosodiska egenskaper, och Ignatius, Frosterus och Helenius utgifva hvar sin särskilda samling psalmförsök, i hvilka nämnda undersökningars resultat på ett mer eller mindre lyckadt sätt tillämpats. Dessutom hade v. Becker, på den tiden Lönnrot var student, till trycket befordrat sin länge under arbete vordna finska grammatik, genom hvilken forskningen i det finska språket tog ett jättesteg (enligt Lönnrots yttrande "ett sjumila steg") framåt, och Renvall två år senare utgifvit sin ordbok, hvilken i sitt slag utgjorde ett lika stort framsteg som v. Beckers språklära i sitt. Äfven hade Sjögren vid denna tid begifvit sig på sin långa forskningsresa, om hvilken då och då anlände underrättelser och som Lönnrot och några andra torde hafva följt med intresse. Men i främsta rummet hade Topelius d.ä. med sina från folkets läppar upptecknade runor visat, hvarifrån hörnstenarne och grunden borde tagas icke endast för poesin, utan för hela literaturen i detta ords rätta betydelse.

Sålunda erbjödo då våra literära förhållanden äfven några hugneliga och direkt uppmuntrande sidor. Voro ej v. Becker, Renvall och Sjögren sådane forskare och skriftställare, i hvilkas fotspår en yngling, som kände sig vara i besittning af förmåga, fann sig manad att träda? Och de der psalmdiktarne, uppeggade ej också deras arbeten honom, som allt ifrån sin späda barndom hört sjungas och läst hundratals godtköpsvisor, att pröfva sina krafter i jemnbredd med dem eller att kanske öfverträffa dem? Att Lönnrot af desse mäns verksamhet mottagit sådana väckelser är så mycket säkrare som han sedan i sina mannaår, om ock delvis ett halft århundrade senare, på ett så storslaget sätt både såsom ordboks- och psalmförfattare, förverkligade sina ungdomsplaner och förhoppningar och äfven såsom språkforskare både på det inhemska språkets och på de dermed

beslägtade språkens områden svingade sig upp till v. Beckers och Sjögrens jemnlige.

Men närmast och främst lockade honom Topelii spår, och det var i dem v. Becker ifrigt uppmanade honom att träda. "Utom desse två män", yttrar han sjelf, "låge kanske Kalevala-runorna ännu fördolda, ty hvem hade väl utan Topelii anvisning hittat på att ge sig af och uppleta dem i ryska Karelen, eller hvem kunnat komma på tanken att hopfoga dem till ett helt, såvida ej v. Beckers försök ledt honom på tråden?" Härmed syftar Lönnrot (i företalet till 2:a uppl. af Kalevala, pag. II) på en längre uppsats af v. Becker i andra årgången af "Turun Wiikkosanomat" med titeln: "Om Wäinämöinen", i hvilken denne af de runor, han sjelf och andra upptecknat, söker sammanställa denne hufvudhjeltes i våra episka sånger lefnadssaga. Synbarligen har denna uppsats för Lönnrot, när han skref sin första afhandling "De Wäinämöine" (1827), hvilken han uppger sig (i 1:a uppl. af Kalevala, pag. III) hafva utarbetat "med ledning af v. Becker", tjenat ej allenast som förebild, utan äfven till en stor del såsom densammes källa. Beckers tanke att af de redan tillgängliga sångerna sammanställa Wäinämöinens lefnadssaga bör således anses vara embryot till Kalevala-idéen, en idé, som först senare tyckes ha upprunnit för Lönnrot, sedan han redan länge förut hyst den åsigt, "att af sångerna om Wäinämöinen, Ilmarinen och Lemminkäinen samt våra andra minnesvärda förfäder kanske funnes så rikligt, att till och med längre berättelser om deras hjeltebragder kunde af dem sammansättas". De spridda episka sångernas ordnande till smärre hjeltedikter var sålunda ett till sin tanke färdigt faktum, och härifrån var sedan endast ett enda, om också nog djerft och stort steg till idéen, att dessa små-epos vore att anses för delar eller episoder af ett stort helt folkepos.

Men jag har ju, under det jag velat påvisa hvilken andel Topelius hade i att leda Lönnrot in på folkdikningens område och v. Becker i hans förfaringssätt vid de episka sångernas ordnande, hunnit alltför långt i förväg. Låtom oss därför återgå till framställningens början.

Den tanken, att de sånger, som uppspirat ur allmogens hjertan och lefde på dess läppar — den s. k. folkdikten — borde tagas vara på och utgifvas, var icke ny ens vid tiden för Lönnrots framträdande. Redan femtio år tidigare hade Porthan och hans män, af hvilka Ganander var den främste, begynt uppsamla folkdikter. De tyckas likväl för det mesta fäst afseende endast vid trollsångerna, och att döma af den till sitt omfång icke obetydliga "Mytologi", Ganander utgaf, synes han hafva känt ett stort antal sådana. Men de episka sångerna voro till den grad

sammanblandade med trollsångerna, att ej heller de kunde bli dessa forskare obekanta, om ock de ej förutsågo deras stora betydelse. Folkvisorna eller de lyriska dikterna deremot tyckas de ej hafva tillagt något synnerligt värde. Men deras efterföljare i detta århundrades början försmådde ej heller dessa, utan togo till vara allt, hvad de hörde från folkets mun.

Folkdiktningens värde hade nemligen nu betydligt stigit. Ganander och Porthan hade ansett henne endast för en källa till kännedom om förfädernas hedniska trosföreställningar. Nu begynte hon betraktas från den vaknande nationalitetsidéens synpunkt. Man hade begynt uppsöka och samla folkdiktens alster äfven hos andra folk. Macpherson hade med sina gaeliska sånger väckt en till och med alltför stor uppmärksamhet, de serbiska sånger, Vuk Stepanovitsch samlat, ansågos ej kunna nog beundras, och de svenska folkvisor, Afzelius utgifvit, förtjuste sinnen och uppvärmdde hjertan äfven på denna sidan om Bottenhafvet. Härtill kom att man begynte tillägga folkdikten ett högre värde äfven i estetiskt hänseende. Såväl de omnämnda som andra samlingar af folkdikter bekräftade — man insåg det nu — det berättigade i de loford, Herder i sin bok "Stimmen der Völker in Liedern" egnat folksången. Den blomma, som växer i skogens djup eller på åkerrenen, sade mången nu, är ofta till färg och form skönare och doftar härligare än den, som uppdrages af trädgårdsmästaren, om också den senare är mera prunkande, frodigare och fylligare.

Under dessa förhållanden kan det ej förvåna, att ett så mottagligt och varmt sinne som Lönnrots helt och hållet lät sig hänföras af folkdiktningen. Efter aflagd kandidatexamen tog han renseln på ryggen och begaf sig på en fotvandring, afsedd enkom för samlandet af folksång. Han besökte de trakter, Topelius anvisat honom, och hvad han der fann, det veta vi. Första gången (år 1828) genomvandrade han det område af Karelen, som hör till Kuopio län; andra gången (år 1831) utsträckte han sin färd längre norrut, till trakterna af Kajana. Afkastningen af dessa färder utgjorde fyra smärre häften, utgifna under den gemensamma titeln "Kantele", i hvilka de skilda diktslagen, de episkt-mytiska och de lyriska, ännu äro sammanblandade.[3] Under sin tredje färd (år 1832) utsträckte han sitt insamlingsarbete i finska Karelen till Repola, bortom finsk-ryska gränsen. Deremellan egnade han också sina medicinska studier en sådan omsorg, att han redan år 1830 kunde aflägga kandidat- och år 1832 licentiatexamen, vid hvilket sistnämnda års promotion han mottog doktorshatten. Samma år ville det sig så lyckligt, att provincialläkartjensten i Kajana blef ledig. Lönnrot lyckades bli förordnad att till en början sköta denna tjenst som vikarie, och blef sedermera ett år derefter utnämnd till ordinarie provincialläkare i

distriktet. Sålunda hade han då med ens så godt som nått målet för sina önsknings: han befann sig nu midt uppe i sångens förlofvade land och just hans befattning ålade honom att lefva och röra sig bland allmogen. Detta gjorde han också träget, främst på tjenstens vägnar, men äfven för att samla sånger. För detta ändamål uppger han sig under åren före utgifvandet af Kalevala i dess första upplaga äfven hafva gjort fyra resor till ryska Karelen.

Sålunda kunde Kalevala snart se dagen. Företaget till denna nationaldikt är dagtecknad den 28 februari 1835.

Med hänsyn till den snabbhet, hvarmed Lönnrot på den tiden tyckes hafva arbetat, och då vi veta att de lyriska sångerna voro ojemförligt lättare att ordna än de episka hade varit, förefaller det oss till en början förvånande, att ej Kanteletar följde snarare på Kalevala, ty antalet upptecknade lyriska sånger torde hafva varit mångfaldigt större än de episka sångernas och trollsångernas, hvilka samlaren endast erhöll af sällsynte här och der boende runosångare, medan deremot i det närmaste hvarannan qvinna i goda sångtrakter kunde för honom sjunga lyriska sånger. Denna vår förvåning förskingras dock, när vi erinra oss, att Lönnrot redan året derpå vidtog med en literär verksamhet af helt annat slag, nemligen med utgifvandet af en månadsskrift. Af "Mehiläinen" — detta var skriftens namn — utkom visserligen blott ett tryckark i månaden, men för en redaktör, som befann sig i statens tjenst och ej kunde påräkna biträde af andre, gaf äfven det lilla månadshäftets periodiska utgifvande rätt mycket arbete, så mycket mer som bladets trycknings- och utgifningsort var Uleåborg, dit postgång från Kajana fans blott en gång i veckan. Härtill kommer att Lönnrot från och med slutet af år 1836 företog en längre resa till Lappland, under hvilken en mera omfattande språkforskning tyckes ha afledt hans verksamhet från det uteslutande upptecknandet af sånger. Detta var skälet till att Kanteletar utkom först fem år senare än Kalevala eller år 1840, men då också fullständigt i tre delar inom ett år; första delen till Universitetets 200:åriga jubelfest, vid hvilken äfven Lönnrot var närvarande.[4]

Såsom en skörd vid sidan af de episka sångerna inhöstas vanligen ordspråk och gåtor, och af sådana hade en ofantlig mängd äfven hopats hos Lönnrot.

* * * * *

Här afslutas den förra och vigtigaste hälften af Lönnrots lif och verksamhet, betydelsefullast därför, att han under denna period lyckats i ljuset framdraga

dessa oss så oändligt dyrbara runoskatter.

Så dyrbara? och ännu: så oändligt dyrbara? Har då folkdiktningen verkligen ett så högt värde som det ofta upprepas? Otvifvelaktigt, åtminstone så vidt det gäller vårt folk. Ingen hade för världen tolkat våra känslor, ingen sjungit om vår sorg och saknad, fröjd och gamman. Ingen hade sökt teckna våra ideal af mannen, qvinnan, krigets hjälte, modern, familjelifvet m.m.d. Ingen hade ännu lyckats i någon som helst metrisk form handhafva finska språket på ett tillfredsställande, än mindre på ett konstnärligt sätt. Nu uppdykte våra folkdikter, och i dem fans allt, som hittills saknats, och det i den skönaste form och det rikhaltigaste urval. Först nu begynte det finska folket kunna skåda sitt andliga jag, först nu älska sitt eget språk, detta språk, som man sagt vara så rått, att intet upphöjdare kunde dermed bringas till uttryck, och så otympligt, att det ej kunde begagnas i något slags metrisk form, men som nu framträdde i folkdiktningen såsom det smidigaste, det mest regelbundna och det mest klangfulla uttryck för sången. Också har folkdiktningen knapt nog i något folks literatur haft en så stor betydelse som i vår. Hos de flesta andra folk är den episka folkdiktens språk föråldradt, och denna diktart är sålunda tillgänglig endast för de lärde, hvilka allena äro i stånd att njuta af densamma; de lyriska sångerna åter förekomma oftast i dialektklädnad och äro bristfälliga till formen eller obetydliga till innehållet. Vår folkdiktning, sådan hon uppträder i Kalevala och Kanteletar, är deremot såsom hade hon utgått ur sin diktares hand den dag som är; allt är i henne klart, allt tillgängligt för en och hvar, allt tjusar hög och låg. Kalevala och Kanteletar utgöra ej endast vår poesis uråldriga hörnstenar, de höra till vår egentliga, samtida literatur såsom dess hitintills och sannolikt för en lång framtid bästa alster.

Här torde rätta stället vara att beröra en omständighet, som är af stor vikt, när fråga är om runorna och Lönnrot. Vi mena Lönnrots ställning gent emot runorna.

Har Lönnrot omarbetat runorna och tillagt någonting eller med något som helst bidragit till att gifva dem den form och drägt, i hvilka de sågo dagen? De afvikelser, han vid redigeringen af dem tillät sig med afseende å det språk, d.v.s. det ostfinska, på hvilket de ursprungligen voro affattade, äro så allmänt kända, att de väl ej behöfva här omnämnas. De voro nemligen endast fonetiska eller kanske hellre ortografiska, och dermed afsåg han endast att bringa runornas yttre drägt i närmare öfverensstämmelse med vårt skriftspråk, en uppgift som han också på ett särdeles lyckligt sätt löst. Härom lönar det således ej att vidare orda. Det samma gäller om hvad Lönnrot gjort vid de lyriska sångernas redaktion, ty

det är klart, att utgifvaren endast behöft ordna dem efter innehållet. Annorlunda gestaltar sig Lönnrots förhållande till de episka sångerna eller Kalevala, och här blir frågan, tydligt och utan omsvep uttalad: hvad är i Kalevala ursprungligt, och hvad är Lönnrots verk? Ursprungliga äro alla eller nästan alla verser (versrader). De verser — oberäknadt sådana inledningsord som t. ex. "Sanoi vanha Wäinämöinen", "Siitä lieto Lemminkäinen" o. dyl. — hvilka Lönnrot eller kanske redan någon runosamlare bifogat runorna, har kännaren lätt att urskilja från dem, de verkliga runosångarne sjungit. Verserna äro således, på några få undantag när, i det skick folket sjungit dem; den ordning deremot, i hvilken verserna nu befinna sig, är Lönnrots verk. Man må dock ej missförstå detta uttalande. I Kalevala finnas långa runoserier, hvilka ej beredt utgifvaren någon vidare möda än att af talrika varianter sammanställa de bästa ställena. Af detta slag äro alla troll- och bröllopsångerna samt de lyriska partierna. En betydligt större möda beredde honom de egentliga episka sångerna. I dem måste berättelsen rätt ofta "sammanväfvas" (Lönnrots eget uttryck) af oräkneliga små sångfragment och den genomgående tråden deri, efter en sorgfällig pröfning af de skilde sångarnes sins emellan stridiga uppgifter, gifvas en riktning, som tycktes utgifvaren bäst med hänsyn till det hela. Sålunda uppstodo de delar af det stora epos, hvilka vi benämna episoder, eller de små epopéer, i hvilka antingen en enda händelse eller en ende hjälte utgör den episka sångens föremål. Eller rättare, de uppstodo icke, utan återuppstodo, d.v.s. de sammanfogades till den helhet, i hvilken de af folket uppfattats och sjungits innan de under tidernas lopp splittrats sönder. Må det tillåtas mig att för Lönnrots tillgörande i afseende på runornas sammanställning hemta en liknelse från ett annat konstområde. Lönnrot förfor härvid såsom en konstnär, hvilken gjort ett rikt fynd af forntida mosaikarbeten, hvilka blott i vissa delar äro bibehållna, men för det mesta ligga för hans fötter, sönderslagna i bitar. Konstnären känner inom sig lusten och förmågan att försätta dessa konstster i deras ursprungliga skick; han letar sig till den dem inneboende idéen och formen, och nu ger han sig till att af styckena sammanställa ett helt, och afstår ej från företaget, innan bild efter bild står der fullfärdig.

Dylika i sitt ursprungliga skick återställda enskilda mosaikarbeten äro episoderna i det nuvarande Kalevala. Och dessa eller de små epopéerna äro de enda episka skapelser, hvilka de bäste runosångarne tyckas hafva ansett för något enhetligt och helt för sig. Om en större enhet hade de ej någon aning. Episodernas sammanställning till ett större helt d.v.s. till vårt nuvarande Kalevala är ensamt och uteslutande Lönnrots verk. Här är ej rätta platsen att afgöra, huruvida denna sammanställning var nödig och om den episka dikten derpå vunnit eller ej. Jag

för min del skulle tycka lika mycket om de ursprungliga små-epopéerna som om Kalevala, men att detta ej är flertalets smak, vet jag äfven. Och det lär väl ej heller kunna förnekas, att Kalevala i sin nuvarande form är ett likaså helgjutet epos som många andra dylika skapelser, och vi måste beundra den blotta konstnärliga instinkt, med hvilken Lönnrot fogat små-epopéerna (episoderna) tillsamman. Ty till all lycka voro de estetiska teorierna honom fullkomligt obekanta.

Denna sistnämnda omständighet erhåller stor vikt i och för besvarandet af frågan: var Lönnrot berättigad först och främst att sammanflicka de skilda sångerna och episoderna, och sedan till det ännu djerfvare steget, att sammanställa dessa af folket diktade mindre epopéer till ett enda stort epos?

Inför denna fråga har mången af Kalevalas och Lönnrots vänner bäfvat, men Lönnrot sjelf deremot aldrig. Sin tanke härom har han uttalat i en på svenska språket skrifven uppsats (Literaturbladet 1849, s. 16) om andra redaktionen af Kalevala, ur hvilken jag här meddelar det väsendtligaste. "Den ordning", säger han, "i hvilken runosångarene sjelfve sjunga sina runor, är väl ej alldeles att förbise, om jag ock ej vill fästa alltför stor vikt dervid, såvida de deruti mycket afvika från hvarandra. Just denna olikhet, hvarigenom ordningen mellan särskilta runor hos den ene sångaren ofta kom att korsa den andres, och sedan efter mångfaldiga uppteckningar af samma runor hos särskilta sångare högst få återstodo, som ej af den ene eller den andre sjungits i något slags sammanhang med en eller flere andra, styrkte mig i den redan förut fattade meningen, att alla runor af detta slag möjligtvis kunde bringas i samband med hvarandra. Jag kunde ej anse den ene sångarens ordning mer än den andres för ursprunglig, utan förklarade så den ena som den andra ur det hos människan naturliga begäret att bringa sina kunskaper i någon ordning, hvilket efter sångarens individuella föreställningssätt skapat olikheten. *Slutligen, när ingen af sångarene enskilt mera kunde mäta sig med mig i anseende till massan af runor, dem jag samlat,* trodde jag mig ega samma rätt, som jag var öfvertygad om att de fleste af sångarene tillerkände sig, att nemligen ordna runorna eftersom de bäst passade till hvarandra, eller med runans ord: *itse loime loitsijaksi, laikahtime laulajaksi* d.v.s. *jag ansåg mig för en sångare, lika god som de sjelfva.*"[5]

Se der ett likaså klart som afgörande svar på frågan, med hvilken rättighet Lönnrot sammanväfde först episoderna af Kalevala och sedan förenade dessa till ett stort helt. Han stälde sig i bredd med runosångarne, och deri handlade han fullkomligt riktigt. Han var till sinnelagets enkelhet eller så att säga i andlig

oskuld deras jemlike; estetiska förutsättningar besvärade honom lika litet som dem. Han var visserligen ingen alstrande skald. Men äfven detta var en fördel, ty sålunda undgick han såväl frestelsen att inlägga någonting eget i runorna som misstanken att hafva gjort detta. Men å andra sidan hade han ett fullt ut lika utbildadt gehör och ett lika fint skönhetssinne som de bäste runosångarne. Härtill kommer, att han var i besittning, och till ännu i skriftlig besittning, af en vida större samling runor än någon annan runokännare. Med full rätt kunde han således företaga sig, äfven han, att uppställa runorna i någon slags följd, och resultatet häraf är Kalevala! Vi ega alla samma rättighet. Vi kunna upplösa Kalevala i små epopéer och godtyckligt sönderdela dess skilda ställen. Endast Marsyas' och Zoilos' skuggor varna oss för ett sådant försök!

Kalevalas framträdande tyckes till en början ej hafva framkallat någon entusiasm eller förorsakat någon större väckelse på det literära området. Inom den bildade klassen i vårt land funnos då ännu ytterst få fullt mäktige det finska språket, och endast sådane kunna njuta af Kalevalas läsning. Att bland våra bildade män äfven funnos dem, som ansågo runornas sammanställande till ett enda epos för ett dumdrigt och löjligt företag, är bekant. Först sedan Castréns för sin tid lyckade öfversättning af Kalevala år 1841 sett dagen, kunde en större läsarekrets här hemma och en och annan nyfiken forskare äfven i utlandet göra bekantskap med detta epos. Med stöd af denna öfversättning gjorde Robert Tengström ett första försök i hemlandet att tolka idéen i Kalevala, och uttalade i en afhandling derom (Fosterländskt Album I, 1845) åsigter, hvilka ännu ega värde, bland andra äfven den, att kampen om Sampo är den hjeltebragd, som besjunges i detta epos och hvilken utgör dess egentliga medelpunkt. Genom Castréns öfversättning lärde äfven J. Grimm känna Kalevala. Han skref deröfver en omfattande studie (i den af Hoefler utgifna "Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache" B. I, 1846), som kort derefter här hos oss utkom i svensk öfversättning (Fosterl. Album II). Hans betydande uttalande anvisade Kalevala den plats bland andra de bästa folkepopéer, der denna dikt sedermera endast ytterligare befastats. Samme ädle vetenskapsman var äfven den förste, som tillerkände våra Ordspråk deras rätta värde.

* * * * *

Lönnrot var vid den tiden, då han af trycket utgaf Gåtorna, d.v.s. det sista från folkets läppar uppsamlade större literära verket, endast fyrtio år gammal. Redan då hade han kunnat dö eller kunnat lägga armarna i kors, och hade likväl fullgjort ett verk, sådant som ännu ingen finsk man mäktat med. Till all lycka

dog han ej och lade ej heller armarne i kors. Honom hade ännu förunnats en mycket lång arbetsdag till den tid han redan förlefvat, och allena det arbete, han utförde under sitt lifs senare hälft, vore tillräckligt att utgöra en vanlig skriftställares hela lifsgerning.

Lyckligt var det för Lönnrot, men ännu lyckligare för den finska literaturen att han vid den tiden eller från och med början af år 1844 erhöll tjänstledighet för ej mindre än fem år och dertill en tjänstledighet, under hvilken han uppbar hela sin lön, och arvodet till vikarien erlades af statsmedel. Sålunda hade äfven styrelsen funnit hans verksamhet åtminstone "nyttig".

Nu grep han sig också an med arbeten och resor. Redan åren 1836 och 1837 hade han för första gången berört det lappska språkområdet. Åren 1841 och 1842 genomreste han i sällskap med Castrén alla tre Lappmarkerna ända till Arkangelsk, der han skildes vid sin reskamrat för att ej mera någonsin här i lifvet återse honom.[6] Härifrån styrde Lönnrot sin kosa söder ut och tillbragte sistnämde års sommar uti Vepsernas land i Olonetska guvernementet. Nu, sedan han fått den långa tjänstledigheten, begaf han sig till Ingermanland, Estland och Livland, under hvilken resa hans insigter och synkrets naturligtvis betydligt vidgades. Såsom frukter af dessa resor utgaf han vid skilda tider värderika arbeten öfver Vepsernes språk och Enare-Lappska dialekten, för hvilka en redogörelse här dock ej kan få rum. Derförinnan hade han i tidskriften "Suomi" offentliggjort en omfattande och grundlig undersökning af vårt eget språk, deri han såväl på ljud- som böjningslärans områden meddelar en mängd nya iakttagelser, hvilka omedelbart kommo skriftspråket till godo och senare tillämpats i språklärorna. Lönnrots öfriga förtjenster hafva på sätt och vis undanskymt hans förtjenster såsom språkforskare. Jemförd med andra finska språkforskare före Castrén står han så högt, att de ej på långt när kunna mäta sig med honom. Hans språkliga vetande grundade sig på de gamla latinska och grekiska språken, i hvilka han egde grundliga insigter. På äldre dagar lärde han äfven känna den allmänna filologins grundsatser ur tysken Beckers en tid högt uppskattade verk "Organism der Sprache" och Diefenbachs arbeten. Härtill kommo de nyss nämnda vestfinska språken, hvilka han kände mycket väl. Tyska och ryska både talade och skref han, om också ej felfritt, i sin yngre mannaålder, men glömde dem sedan på gamla dagar. Hans föregångare bland finska språkforskare egde en långt mindre omfattande synkrets.

På tal om Lönnrot som språkforskare må jag med detsamma äfven omnämna hans Lexikon, som visserligen såg dagen mycket senare, men på hvilken han

arbetat troligen redan vid tiden för sin flyttning till Kajana. Det i runorna samt i nordöstra Finlands och ryska Karelen dialekter förefunna ordförrådet, som till en icke ringa del var främmande för det öfriga Finland och sålunda ej ingått i Renvalls för öfrigt förträffliga ordbok, uppfordrade honom naturligtvis till detta arbete. Också var lexikonet redan så tidigt som år 1849 så långt hunnet, att han då ämnade begynna dess tryckning (se bref till Rabbe 24/3 1849). Det hade varit stor skada, om denna afsigt satts i verket, ty otvifvelaktigt ökades ordförrådet allt mer ju längre tid ordboken var under arbete. Dock fick han ej någonsin detta verk sådant, att det hade tillfredsställt honom sjelf. Materialets rikhaltighet tvang honom att vid dess bearbetande anlita andras biträde, och dessa egde troligen ej fullt den för ett sådant arbete nödiga insigten och förmågan. Också ansåg Lönnrot sjelf sin finsk-svenska ordbok endast som en materialsamling, af hvilken i framtiden någon annan kunde utarbete ett verklig vetenskapligt lexikon.

Tanken på en omgestaltning af Kalevala hade sannolikt redan i början af fyrtioalet gått upp för Lönnrot. Nya fragmenter af de episka sångerna hade tid efter annan yppats, och när nu D. E. D. Europaeus från och med år 1845 med Kajana till utgångspunkt i och för runosamling utsträckte sina färder ända till sjön Onega och Hvita hafvet, kommo stora skatter, bland annat hela Kullervo-episoden, ännu fram i dagen. Ute på runosamling voro äfven andre, hvilkas resor, i likhet med Europaei, Finska Literatursällskapet, som numera kommit i en bättre ekonomisk ställning, till största delen bekostade. Deras skörd var ej heller obetydlig. Lönnrot sjelf kunde nu sitta i lugn uti Kajana och sammanfoga och ordna, hvad de yngre tillsände honom. På våren 1849 fick han det svåra arbetet färdigt, och samma år utkom den nya redaktionen af Kalevala. Hennes företräden framom den äldre upplagan äro så kända, att om dem här ej behöfver ordas, äfven i fall tid och tillfälle medgåfve detta.

I sammanhang med Kalevala vill jag äfven taga Trollsångerna till tals. Af dessa hade hopat sig en så stor mängd, att de ej alla fingo rum i Kalevala. De måste således utgifvas särskildt för sig, och till all lycka hann Lönnrot äfven dermed, ehuru först på sin ålderdom. Om den finska magin och sjukdomars botande medels trollord hade han redan långt tidigare uttalat sina åsigt; detta gjorde han i sin år 1832 för medicinedoktors grad utgifna afhandling "Om Finnarnes magiska medicin", hvilken han tio år senare i omarbetad form ånyo offentliggjorde i Finska Läkaresällskapets tidskrift. Magin i äldre tider, och ännu för omkring fyrtio år sedan i ryska Karelen, bestod ej af detta meningslösa mumlande och dessa vidskepliga konster, med hvilka kringstrykande

qvacksalfvare, gällare och zigenare nu lura lättroget folk. Trollkarlen var en "siare", en verklig schaman, en af traktens skarpsinnigaste män och som tillika stod högt i sedligt afseende. Det är bekant, att blotta personligheten såväl hos en aktad läkare som en själasörjare stundom inverkar genom den sjukes sinne tillika på dennes kroppsliga befinnande. Den finske schamanen var på en gång läkare och ett slags prest. Med sitt blotta väsen inverkade han förmånligt på den sjuke, som i honom såg en person ädlare än han sjelf. När härtill kommo de med öfvertygelsens kraft uttalade orden, hvilka med poetisk inspiration och i en språkligt anslående form blottade sjukdomens orsaker eller "ursprung" och sedan bortbesvuro den från den sjuke, så är det förklarligt, att denne rätt ofta blef lugnare till sinnes och att detta rätt ofta förmådde äfven stilla den kroppsliga smärtan. Påtagligen är just detta afsigten i mången trollsång. När det t. ex. i "eldens ord" en hel lång versserie igenom talas om rimfrost, köld och is, så flägtar från orden likasom kyla på den sjuke och den, om ock endast andliga förnimmelsen häraf afsvalar äfven kroppen. — I denna riktning går Lönnrots åsigt om sjukdomars botande medels trollord, och en hvar, som sett en verklig schaman utöfva sin konst, medger gerna att Lönnrots tanke är riktig.

Tjenstledighetens sköna dagar togo slut den 31 december 1848. Under denna tid hade han fått andra editionen af Kalevala i det närmaste afslutad och lexikonet nära nog i tryckfärdigt skick, undersökt de beslätgade språken söder om Finska viken, äfvensom utgifvit Paavo Korhonens dikter och en svensk-finsk-tysk tolk. I handskrift förefans äfven ett "Lukemisto" ("Läsebok") benämndt arbete, som var afsedt att bli ett slags finsk antologi, men hvars tryckning sedan ej blef af. Men detta oakadt hade Lönnrot dock ej på långt när gjort allt hvad han ämnat; han hoppades, sedan den finsk-svenska ordboken blifvid färdig, ännu hinna med en svensk-finsk ordbok, en fullständig finsk mytologi, en komparativ grammatik öfver de finska, estniska, vepsiska och lappska språken, m. m. Tillika hade han under den långa tjenstledigheten blifvit främmande för de till läkaryrket hörande åliggandena. I följd häraf tog han ett raskt steg. Han insände till vederbörlig ort en ansökan, i hvilken han anhöll, att honom måtte beviljas afsked från tjensten och med detsamma en sådan lifstidspension att han ostördt kunde egna sin tid åt de nyssnämnda arbetena. Till denna ansökan bifogade generaldirektören ett varmt förord och äfven kejsrerliga Senaten tillstyrkte bifall till ansökningen, men från högsta ort kom ett afslag, hvilket synes ha grundat sig på generalguvernörens framställning i frågan.[7]

Denna motgång kunde väl till en början gräma Lönnrot, men snart torde han likväl ha tröstat sig, i synnerhet som chefen för medicinalstyrelsen synes åter

hafva medgifvit honom en kortare tjänstledighet, ty annars hade han väl föga kunnat vistas på Laukko gård, der han slutförde arbetet på Kalevala och derifrån han hitsände handskriften. Efter att hafva avslutat detta stora arbete, tog han sig en liten tids hvila, kom sig att äfven en smula tänka på sin egen ställning och erfor en känsla af hur enformigt och glädjetomt det var att lefva så ensam. Med ett ord, han beslöt att gifta sig och redan i juli månad samma år hemförde han från Uleåborg en ung maka.[8] Äfven i öfrigt lade han en fastare grund för sitt hem genom att i Kajana inlösa en byggnadstomt, på hvilken han uppförde ett präktigt hus. Följande vår föddes åt honom på Eliasdagen en son, hvilken sjelffallet i dopet uppkallades med detta namn, men till faderns stora sorg ej blef långlifvad. (Se om det nya huset och om sonens födelse det här bilagda facsimile af ett bref från Lönnrot till assessor F. J. Rabbe, dat. den 21 april 1850).

I sitt nya och beqväma hem i Kajana fick han likväl dröja endast några få år. Vid denna tid förverkligades nemligen äntligen den länge närda förhoppningen att vid universitetet skulle inrättas en skild professur för finska språket. Det var den 22 mars 1850 H. M. Kejsaren gaf sitt samtycke till detta embetes inrättande. Anledningen härtill var snarare af praktisk natur än framkallad af nitälskan för vetenskapens befordran. Skolförordningen af år 1841 hade nemligen bland undervisningsämnena i skolorna upptagit äfven finska språket, men i och med detsamma begynte man klaga deröfver, att det ej fans lärare, mäktige att meddela vetenskaplig undervisning i detta språk. Derjemte hade styrelsen äfven från den kyrkliga administrationen fått sig meddelade klagomål deröfver, att åt prestkallet egnade sig ett stort antal unge män, hvilka voro okunnige i finska språket och af denne orsak ej lämpade sig till allmogens lärare. Styrelsen önskade afhjelpa dessa brister genom att stifta flera stipendier till uppmuntrande af finska språkets studium, och vände sig i denna afsigt till universitetets konsistorium. Detta ansåg (år 1847) en professurs inrättande för det bästa medlet att aflägsna nämnda brister, och resultatet häraf blef Kejsarens ofvannämnda beslut. Kort efter sedan detta blifvit bekant, förfrågade sig Lönnrots vän Rabbe hos honom, huruvida han hade för afsigt att ansöka professuren i finska språket, som snart skulle anslås ledig. Han svarade nekande och uppgaf sig ha uppmanat Castrén att söka platsen och tillade att han ansåg Castrén, v. Becker, Alex. Ingman. Akiander och Kellgren dertill lämpligare än sig sjelf (se det facsimilerade brefvet här framom). Endast i den händelse, att ej någon af dem ville mottaga platsen, kunde han gå in på att söka den. I ett annat bref yttrade han af samma anledning bland annat: "crede mihi, bene qui latuit, bene vixit (tro mig, den som lefvat väl i en undanskynd ställning, har lefvat lycklig)". Castrén ansökte tjensten och fick den, och deröfver var ingen gladare än Lönnrot, som sålunda fick stanna qvar i

sitt Tusculum i Kajana. Men denna hans glädje skulle ej blifva långvarig. Till sorg för honom och hela Finland dog Castrén, efter att ha innehaft katedern endast ett år. Nu riktades allas blickar på Lönnrot. Han för sin del hoppades, att v. Becker eller någon annan skulle ansöka tjensten, men då ej detta skedde och då jemte andra uppmaningar äfven studenterna i en adress, underskrifven af representanter för alla afdelningarna — o, hvilka tider af sämja! — till Lönnrot uttalade sin innerliga önskan att han ville komma hit, sänktes vågen till vetenskapens fördel och Lönnrot insände sin ansökan. Först på våren 1854 blef han installerad i embetet, och innehade det sedan i åtta år.

Som sitt viktigaste föreläsningssämne ansåg han — och detta var ju helt naturligt — Kalevala, hvaröfver han, hela den tid han beklädde embetet, höll två föreläsningar i veckan. Han öfversatte texten till svenskan och meddelade derjemte så omfattande förklaringar, att han ej hann med flera än tio sånger under ett helt läseår. Under de två öfriga timmarne föreläste han än finsk grammatik än mytologi; första året öfversatte han under dessa timmar äfven några epistlar ur Nya testamentet från grundspråket till finskan. För det mesta föredrog han likväl som sitt andra föreläsningssämne nydaningen af termer i särskilda vetenskaper. Härunder uppstodo den mäterliga terminologin i botanik, medan han öfversatte Hartmans Flora, och de talrika termerna på lagkunskapens, grammatikens och andra områden. Tidigare hade han bildat termer för metriken och räkneläran; på äldre dagar bidrog han med sådana äfven till forstvetenskapen. Som examinerator var han vänlig och kanske till och med alltför litet fordrande. Ledamotskapet i konsistorium intresserade honom ej, men han försummade likväl icke dess sammanträden.

Lönnrots arbetsförmåga och såväl mängden som omfånget af hans verk äro visserligen beundransvärda, men de kunna likväl förklaras, när man känner de vilkor och förhållanden, under hvilka det unnades honom att arbeta. Af naturen hade han en utomordentligt frisk kropp. Sjuksängen torde han knappast någonsin hafva intagit utom en gång för något mer än tio år sedan, då han bröt sitt ena ben,[9] och nu sednast kort före sin död. Denna friska kropp sökte han genom öfning hålla i godt stånd. Som yngling och medelålders man tog han flitigt sjöbad; vintertiden löpte han ofta på skidor, sommartiden åter gjorde han fotvandringar och rodde gerna. Efter sin hitflyttning idkade han gymnastiken flitigt och uppnådde i denna kroppsöfning en sådan färdighet, att han ännu under det sista året af sin professorstid kunde klättra uppför stängerna ända upp till det höga hvälfda taket i vår gymnastiksal. Derjemte var han måttlig i mat och dryck, ehuru han ingalunda föraktade ett godt mål och ett godt glas. Det enda

njutningsmedel han älskade i högre grad var kaffet, hvaraf han kunde förtära hvilken tid på dagen och i hur stor mängd som helst, och ingenstädes bjöds ett bättre kaffe än i hans hem. Till kroppen var han således på det bästa utrustad till en arbetets man. Men också arten af hans tjänstebefattningar var förmånlig för litterärt arbete. Vid tiden för hans läkarverksamhet i Kajana lefde och dogo människorna, åtminstone i den delen af landet, för det mesta utan läkarhjälp. Och han uppmuntrade dem ej heller att söka sådan hos honom, om han ock vid anmodan alltid var färdig att besöka sjuke. Endast resorna på tjänstens vägnar togo tid, i synnerhet i en så på vägar fattig trakt som Kajana distrikt då för tiden var. Men mycken tid blef likväl öfrig för det arbete, han föredrog framför allt annat. Härtill kom mången kortare tjänstledighet, som medicinalstyrelsens chef ej tröttnade att bevilja honom, och dessutom den femåriga tjänstledigheten åren 1844-1848, medels hvilken styrelsen på ett så kännbart sätt befordrade utgifvandet af Kalevala och äfven andra skrifter af Lönnrot. Hans långa lifstid bör äfven tagas med i räkningen, när det är fråga om mängden af det arbete, han utfört, ty den gjorde hans arbetstid nästan dubbelt så lång som en skriftställares vanligen är det. Men han hade äfven sjelf en stor förtjenst om myckenheten af hvad han hunnit med. Sjelf uppgaf han orsaken dertill vara den, att han ej inlät sig på dagens frågor och att han ej åtog sig några utom hans egentliga verksamhetsfält stående värf och bestyr. Också tog han tiden mycket väl i akt. Under resorna i sitt distrikt hade han alltid något arbete med sig. När han då på en gästgifvargård var tvungen att vänta på häst eller när roddare under färder till sjös ej voro till hands eller om ett oväder orsakade ett afbrott, öppnade han sin rensel och satte sig att skrifva. Sålunda blef tiden honom ej lång, arbetet skred och en smula framåt, och maximen *nulla dies sine linea*, hvilken han sökte efterkomma, förverkligades sålunda. Ett sådant resarbete är t. ex. förordet till 3:e delen af Kanteletar, som är dagtecknad "Under en resa i Sotkamo socken" den och den dagen.

* * * * *

Lönnrots förtjenster om det finska språkets utbildning hafva ofta nog blifvit missförstådda eller, med andra ord, man har tillskrifvit honom oberättigade förtjenster, medan å andra sidan andra verkliga sådana ej uppskattats tillräckligt högt. Hans största förtjenst är att hafva skapat Kalevala. Platsen dernäst intager de öfriga folkdikternas (de lyriska och trollsångernas) samt ordspråkens bringande i dagen. På dessa verk, Kalevala och de gamla sångerna öfverhufvud, hvilar den finska nuvarande och framtida konstpoesin, ja hela den högre litteraturen på finska språket. Genom runorna och ordspråken riktades nemligen

skriftspråket med hundradetals nya ord och talesätt, hvilka ganska ofta äro lyckliga uttryck för en hyfsning och för känslor, högre och ädlare än hvad man kunnat ana att skulle kunna uttryckas på detta språk. Sådana ord och uttrycksätt, för den äldre literaturen obekanta, äro nu i hvarje bildad finnes mun och penna, lika godt i hvilken trakt af landet han är född. Genom runorna och ordspråken riktades skriftspråket äfven med dittills okända böjningsformer, hvilka hafva blifvit oss så oumbärliga, att vi skulle anse deras försvinnande, om ett sådant vore möjligt, för den största nationalförlust. Dessa de s. k. ostfinska språkformernas upptagande till allmänt bruk påskyndade den omständigheten, att Lönnrot i språkvetenskapliga afhandlingar ordnade och grammatikaliskt förklarade språkets böjningsformer, bland andra äfven dessa ovanliga former (i tidskriften "Suomi", på svenska språket). I hög grad befordrade han äfven finskans användning i vetenskapliga framställningar genom de termer, i hvilkas bildande han, i synnerhet på äldre dagar, var mästare.[10] Allt detta är med afseende på vårt språks utbildning Lönnrots förtjenst. Men den finska prosans "fader" skulle jag likväl ej vilja kalla honom. Ty uti språkets användning såsom en omklädnad för tankar och känslor, vare sig i prosa eller poesi, har ej Lönnrot — utom i psalmdiktningen, hvarom mera längre fram — efterlemnadt alster, som kunna sägas vara mönstergilla. Detta kunde ej ske redan af det enkla skälet, att han för poetisk produktion (utom psalmdiktning) ej egde tillräckliga anlag, och att han af prosa i original producerade alltför litet, åtminstone alltför litet af sådant, hvari framställningens lyftning, ursprunglighet och tjuskraft i någon högre grad hade kommit i fråga. Emellertid bör såsom en af Lönnrots förtjenster om prosan ännu anföras, att han modigt grep sig an med att frigöra skriftspråket från den sveticerande satsbyggnaden, ett arbete som dock v. Becker redan påbegynt och hvilket äfven Gottlund i sjelfva verket åsyftade, då han skref eller rättare ville skriva språket sådant det talas i Savolaks. Härvid var Lönnrot emellertid nära deran att råka, såsom det heter, ur askan i elden. Det finska språkets talrika participial- och infinitiv-former förledde honom nemligen att efterbilda de gamla klassiska språkens (i synnerhet grekiskans) satsbyggnad. Detta framträder redan i företalet till Kalevala, men är ännu mera i ögonen fallande i den öfversättning af Beckers Verldshistoria, 1:sta delen, hvilken han under titeln "Muistelmia ihmisen elosta kaikkina aikoina" utgaf såsom bihang till "Mehiläinen". Senare, redan i företalet till Kanteletar, blir hans skrifsätt naturligare och förvandlas ännu senare till den anspråkslösa och enkla, om ock en smula styfva prosa, som han skref på sina äldre dagar; men i stilens rikedom och skönhet har han längesedan blifvit öfverträffad af mer än en bland de yngre författarne. Äfven en annan egenhet än denna efterbildning af grekiskan tyngde i början på Lönnrots prosa, men försvann i hans senare arbeten. Det var, ej en

lutning åt karelska dialekten, såsom man förmenat, ty någonting alltför mycket karelskt har aldrig ingått i hans skrifsätt, men väl någonting österbottniskt eller fastmer uleåborgskt, som röjdes dels deri att han lemnade förmildringen af *t* till *d* obetecknad (i företalet till Kalevala), dels deri att han alltför mycket uteslöt *i* uti in- och utljudet, t. ex. i *sillon, julkasta, tilasuuden, jommosetki, pysy* (pysyi), *tapahtu* (tapahtui). I slutet af "Muistelmia" anträffas äfven det för den uleåborgska dialekten egendomliga, att inessivändelsen har enkelt *s*, t. ex. *oikiasa pääsä*: men denna boks slutkapitel äro ej heller öfversatta af Lönnrot.

Ehuru han sålunda ej var någon synnerligt glänsande prosaist, har han likväl, såsom af det ofvansagda framgår, medelbart i icke ringa grad bidragit till att lyfta den finska prosan till den ståndpunkt, på hvilken hon nu befinner sig. Det samma gäller om hans tillgörande för den moderna poesin, ehuru väl äfven på detta område mera med afseende på formen än innehållet. Den finska konstpoesin före Lönnrot rörde sig antingen i den gamla runans eller i den bristfälliga nyare form, hvilken förekommer i psalmboken. Det mest lyckade arbete af förra slaget är Salamniis kända "Ilolaulu Jesuksesta" ("Glädjesång om Jesus"); i östra och norra Finland var diktandet i den gamla runosångens versmått under detta århundrades första årtionden ännu i temlig blomstring bland allmogen. Paavo Korhonen i Rautalampi socken (k. 1840) var en af de främste bland bondpoeterne. Konstpoesin i psalmbokens manér blomstrade deremot för det mesta i vestra Finland och uppenbarade sig i tryck som s. k. godtköpsvisor, hvilka till formen mestadels voro lika dåliga som deras mönster. I den moderna formen lyckades endast någon enda framalstra någonting bättre, såsom t. ex. Jakob Judén (k. 1855) och Abraham Poppius (k. 1866). Men i allmänhet rådde brist på form i det lilla, som diktades. För att i någon mån upphjelpa denna brist meddelade Lönnrot i tidskriften "Suomi" för år 1845 i finsk öfversättning femton dikter, för det mesta af Runeberg och företrädesvis sådana, som med musik af Ehrström vid den tiden så gerna sjöngos i våra bildade hem. Dessa öfversättningar åtföljdes af en prosodisk ordförteckning och af en förklaring öfver deras versmått, hvilken är det första försöket till en metrik på finska språket. Från poesin i godtköpsvisorna skilja sig dessa öfversättningar skarpt deri, att orden ej äro stympade, att rimmen äro någorlunda goda och att versmättet grundar sig på kvantiteten. Sistnämnda omständighet var i synnerhet ny och ovanlig. Att Lönnrot skulle grunda versmättet på kvantiteten var emellertid helt naturligt, ty såväl i runorna som i de klassiska språkens poesi utgjorde ju kvantiteten grunden för versmättet. Med ännu större stränghet än i dessa versförsök hade Lönnrot redan tidigare tillämpat kvantiteten i de hexametriskastycken ur Homerus, han i finsk öfversättning meddelat uti "Muistelmia". I dem förefans väl till kvantitetens tillämpande

kanske större skäl, då denna redan tillhörde originalets versform. Men i ett sångstycke! "När i ett sådant accenten åsidosattes", sade kvantitetens motståndare, "få orden ett alldeles onaturligt uttal och blifva obegripliga." "Men så är det ju äfven i den gamla runan", sade Lönnrots anhängare, som voro många; "accentens åsidosättande är ej ett fel, utan tvärtom en oundviklig fordran, och dessa runors såväl sångare som åhörare har det beredt en stor njutning." Detta var obestriddigt, men likaså obestriddigt var äfven, att alla moderna folks versmått är baserad på accenten, ej på kvantiteten, och att äfven det finska örat tycktes, åtminstone i dikter af modern form, begynna fordra accentens, om också icke uteslutande herravälde, så åtminstone fridlysning. Försvaret för kvantiteten tystnade småningom, och accentens åsidosättande försvann från diktningen. I den diktart, Lönnrot ifrigast och på sin ålderdom uteslutande idkade, nemligen i psalmerna, åsidosätter ej heller han accenten, utom i versens början, hvilket liksom genom en tyst öfverenskommelse skalderna emellan blifvit tillåtligt.

Till Lönnrots psalmdiktning bestod den yttre anledningen deruti, att styrelsen år 1863 nedsatte en ny komité för uppgörande af ett finskt psalmboksförslag och Lönnrot äfven kallades till medlem deraf. Snart blef han, ehuru redan öfver sextioårig, den verksammaste mannen i komitéen. Allt ifrån början afstod komitéen från alla tankar på att åstadkomma egna nya psalmer och ansåg såsom sitt högsta mål, att af de dyrbara psalmskatter, hvilka under frommare och trosvarmare tider än våra uppstått på den svenska, danska och tyska vitterhetens områden, kunna med framgång välja och dugligt öfversätta lämpliga psalmer. För ett sådant arbete var just Lönnrot rätte mannen. Han var religiöst from, besökte gerna gudstjensten, förrättade den äfven sjelf flere år å rad med domkapitlets begifvande i Sammatti-kapells då för tiden prestlösa kyrka, och kände grundligt bibel- och kyrkospråket. Härtill kom, att han mera än någon annan var mäktig äfven det finska poetiska språket. Intet under därför, att komitéens arbete till största delen vältrades på Lönnrots skuldror. Dess öfriga medlemmar togo nog äfven del i de förberedande arbetena. Men vid de gemensamma sammanträdena måste han ofta göra rättelser äfven i dessas penna, något som de väl äfven någon gång voro i tillfälle att göra i Lönnrots psalmer. Komitéen varade inalles åtta år, och derunder endast tilltog Lönnrots alstringsifver, så att han vid sidan af komitéens andra förslag, hvilket han ej i alla delar gillade, år 1872 utgaf en egen samling med titeln "Suomalainen virsikirja väliaikaiseksi tarpeeksi", som innehåller 413 eller lika många psalmer som den gamla psalmboken, hvilken den var afsedd att ersätta. Men hans produktivitet på detta område var härmed ej ännu uttömd. Han korrigerade oafbrutet sina tidigare psalmer och sammanskref nya sådana. Ännu på sin dödsbädd var han sysselsatt

dermed; de sista raderna, beklagligtvis tecknade med så darrande hand att de äro oläsliga, skref han ett par dagar före sin död. Året förut kom han i tillfälle att utgifva en ny upplaga af sin psalmbok af år 1872, med titel "Väliaikainen Suomalainen Virsikirja", i hvilken han upptog 500 psalmer; denna prydliga upplaga försedde dess förläggare, bokhandlaren G. W. Edlund, äfven med noter. Till denna upplaga har Lönnrot bifogat ett noggrant register öfver psalmernas utländska originalförfattare och i ett andra register angifver han öfversättarne af de skilda psalmerna. Enligt denna förteckning skulle af bokens 500 psalmer 136 vara Lönnrots verk. Ett par tiotal af dessa uppgifver han sig ha lånat från godtköpsvisorna eller "godtköpspsalmerna", såsom han benämner godtköpsvisorna af andligt innehåll; vid ett halft tiotal har han ställt frågetecken, hvilket skall utmärka att han ej erinrat sig deras källa eller original, och sex psalmer äro utan all anvisning utom hans initialer; de äro således Lönnrots egna original. Siffran 130 utgör emellertid ej de af honom bearbetade psalmernas riktiga antal. Dertill bör åtminstone läggas hälften af de i det närmaste sjutio psalmer, hvilka äro betecknade med *E*, professor v. Essens initial, ty flertalet af dem har uppstått genom samarbete af Lönnrot och von Essen hos den förre i Sammatti. Yttermera måste till det sålunda uppnådda antalet ännu läggas ett hundratal sådana psalmer, som han publicerat i tidningar och psalmhäften, men hvilka ej blifvid använda för psalmboken. Samtliga antalet af psalmer, flutna ur Lönnrots penna, utgör således närmare 300. Af hans originalpsalmer äro n:o 139 och 140 två vackra trettondagspsalmer, n:o 200 och 210 temligen torra evangeliepsalmer, n:o 376 en nöjaktig aftonpsalm och n:o 492, märkvärdigt nog, en landtdagspsalm.

Ehuru Lönnrot sålunda ej heller i denna gren af poesin framalstrat någonting mera betydande i original, är det finska folket honom likväl tackskyldigt för den flit och talang, hvarmed han iförde främmande psalmer den finska drägten. Från de tidigare psalmförsöken skilja sig hans psalmer derigenom, att i dem ingår detta *cantabile*, hvilket är så nödvändigt i hvarje lyrisk dikt, men i synnerhet i psalmerna, eller med andra ord, att de äro sångbara, välljudande och metriskt riktiga utan att likväl vara långtrådiga och utvatnade såsom "Uusia Virsiä" (ett äldre psalmboksförslag). Från dessa skilja de sig äfven deri, att den profana folkpoesin på dem utöfvat en förmånlig verkan hvad språket och formen beträffar; från denna har i dem inkommit t. ex. allitterationen, hvars användning i sina psalmer Lönnrot alls icke skyr, der hon sjelfmant erbjuder sig. Den gamla psalmbokens stympade och illa tilltygade ord kunde ej annat än stöta äfven honom, hvars öra vant sig vid den gamla runans fyllighet; honom kunde därför intet versmåttets trånga utrymme förmå att använda andra än tillåtna

förkortningar. Reminiscenserna från runopoesin lät han ej förleda sig bort från det andeliga språkets område, och vid ordens bruk var han så aktsam, att han under skilda tider mångfaldiga gånger korrigerade svårare ställen, tills de fullkomligt motsvarade hans finkänslighets fordringar. Hvad innehållet i Lönnrots psalmer beträffar, öfverlemnar jag dem till andras bedömande, hvilka kunna göra det bättre än jag, och vill endast framhålla, att hans psalmer fingo sitt innehåll till största delen från sådana psalmer, som han anträffade i allmänt godkända utländska psalmböcker, och att Lönnrot ingalunda förderfvat originalen, när han iklädde dem finsk dräkt. Såsom prof på hur skön en psalm kan låta på finska språket, intager jag här till slut förra hälften af psalmen n:o 168 ("Om Kristi himmelfärd", originalet af Wallin), delvis från första och delvis från andra upplagan, af det skälet, att Lönnrot i den senare gjort förändringar, af hvilka åtskilliga äro förbättringar, andra åter enligt min tanke försämringar. I denna omställning hafva psalmens fyra första verser följande lydelse:

Jo, Jesus. Isäs kunniaan
Sä olet meiltä mennyt,
Ja tänne vähäks ajaks vaan
Ma olen jälkees jäänyt
Vaeltamahan vieraana
Viel' isan' maasta kaukana.

Se isänmaa on ylhäällä,
On taivahassa aina,
Ei siellä suru sydäntä,
Ei murhe mieltä paina,
Ja Herran kirkkaus ainiaan
Sen täyttää ihmevalollaan.

Ehk' eivät sinne silmäni
Nyt kannatakaan vielä,
Niin kuitenkin mun ääneni
Jo nytkin kuullaan siellä;
Ja usein, kuin mä huokaan vaan,
Jo vastauksen sieltä saan.

Myös usein uskon silmillä
Saan sinne tähtäellä.
Ja toiste toivon siivillä

Likemmä liidätellä;
Mut sitten taasen katoaa
Pois edestän' se riemun maa.

* * * * *

Men hvad vore det väl värdt med arbetet och verken, i fall ej bakom dem stode en dugande, en redbar man. Schiller yttrar någonstädes, att ej ens de mest lysande bedrifter hafva något värde, om ej han, som utfört dem, är en sedlig personlighet. Den nyare finska litteraturens grundläggare fick också i detta afseende så mycket på sin lott, att han äfven såsom menniska uppfylde de högsta fordringar och stod så nära fullkomligheten, som det är en dödlig möjligt. Äfven sina verk förutan hade Lönnrot varit en stor man. Han hörde till detta andens ridderskap, som förer det sant mensklighets idealer i skölden. Denna adel uppspirar sällan i vapenprydda vaggor. Ädel börd är ej alltid liktydig med ädelt sinne. Naturen ser ej vid valet af sina gunstlingar till stånd och vilkor; hon insmyger mången gång sitt adelsbref, den sanna *ädelhetens* gåfvobref, äfven inom det barns lindor, som slumrar under den låga kojans sotiga ås. Denna adels förnämsta kännemärke är *kärleken*, den rätta kärleken, af hvilken aposteln lemnar en så hänförande och fullständig bild, inledd med dessa ord: "om jag talade med människors och änglars tungor, och hade icke kärleken, så vore jag en ljudande malm eller en klingande bjällra." Till kärleken ansluta sig *ödmjukheten* och *förnöjsamheten*. De få, hvilka besitta dessa egenskaper i så hög grad som Lönnrot gjorde det, höra till mensklighetens främste, lika godt om de ej utfört några storverk alls. De utgöra folkets salt. De hålla de andliga och sedliga idealernas fana uppe, medan det stora flertalet människor stojar på fåfängans marknad i lifvet. Till desse utvalde hörde äfven Lönnrot.

Den fattigdom, i hvilken Lönnrot förlefvat sina första studieår, tyckes ej hafva blifvid långvarig, sedan han år 1822 vardt välbestäld student. Redan följande året fick han en s. k. akademisk kondition i dåvarande kirurgieprofessoren Törngrens hus, som för honom blef ett andra hem och hvars medlemmar äfven framgent omfattade honom med så mycken vänskap, att han ännu som medelåldersman under sin tjänstledighet och ända till tiden för sitt giftermål (år 1849) alltid om vintrarne flera månader å rad vistades hos de åldriga gamle på deras egendom Laukko i Vesilaks socken, der bland annat äfven företalet till andra upplagan af Kalevala är dateradt våren 1849. Huruvida Törngren särskildt hjälpt honom äfven med penningbidrag och under hvilken form, kan jag ej uppgifva, men alldeles dålig tyckes ej hans ekonomiska ställning hafva varit, när

han lemnade konditionen, eftersom han just då på egen bekostnad företog sin första färd för runoinsamling och kort derefter med egna medel bekostade tryckningen af "Kantele", 1:a häftet. Hvad som åtminstone är säkert, är att försakelserna ej hos honom qvarlemnade de elaka spår, hvilka rätt ofta på äldre dagar i form af nidskhet och girighet anträffas hos personer, som i barna- och ungdomsåren måst lefva i brist och fattigdom. Lönnrots ädla karaktär kunde ej besudlas af detta lyte. Tvärtom var han ända till sin lefnads slut gästvänlig, gifmild och hjälpsam, och många äro de, som han på ett eller annat sätt bistått med sina tillgångar. Derjemte tog han vård om sina föräldrar och lemnade ej heller utan hjälp dem af sina syskon och deras barn, som voro i behof deraf. Sina föräldrar tog han till sig i Kajana, när deras långt framskridna ålderdom ej mera tillät dem att sköta Paikkari torp, hvilket nu öfvergick i deras äldste sons händer. Några verst från Kajana hade Lönnrot af en händelse kommit att lägga sig till med ett mindre kronohemman, och hit förflyttade han de gamle. Polvila — detta var stället namn — är beläget vid stranden af det sjödrag, som medels Koivu- och Ämmäkoski tömmer sitt vatten i Uleåträsk. Kajana stad är belägen midt emellan dessa två forsar. Lönnrot bodde i staden, men besökte Polvila alla eftermiddagar, när blott vädret tillät det. Vintertiden tillryggalade han denna väg på skidor. Sommartiden vandrade han dit till fots och återvände på qvällen med båt till Koivukoski. Ett tjenstehjon rodde båten hem igen, eller ock färdades Lönnrot med den följande dagen sjelf upp mot strömmen. Att få träffa föräldrarna var ej den enda anledningen till dessa besök. De skänkte honom med det samma god kroppsrörelse; men hufvudskälet var det, att han på eftermiddagen på Polvila hade ett arbete, ett annat åter på förmiddagen i staden. År 1847, när jag i sällskap med ett par studentkamrater besökte Kajana, hade Lönnrot till arbete i staden upptecknandet af material för ordboken; i den stilla ensligheten på Polvila var han deremot sysselsatt med att sammanställa andra upplagan af Kalevala. Här dog hans fader 1851 på hösten vid åttiosex års ålder; modern, som var åtta år yngre än sin man, åtföljde vid åttioett års ålder sin son och hans familj, då denne i januari 1854, utnämnd till professor, flyttade till Helsingfors: hon förlefde derefter ännu några år på Paikkari torp.

Men äfven sina syskon sökte Lönnrot efter förmåga bistå och hjälpa. Dessa voro sex: fyra bröder och två systrar; sjelf var han sina föräldrars fjerdre barn i ordningen. Den äldste brodern, som trädte i sin faders fotspår såsom skräddare, var redan vid tiden för Elias' inträde i skolan sin egen och ej alldeles utan tillgångar samt bistod sin yngre broder vid hans första steg på lärdomens väg. Detta understöd återbetalde Lönnrot mångdubbelt till honom och efter hans död till hans familj. Han åtog sig nemligen äldste sonens och senare äfven en yngre

sons uppfostran. Af dessa gossar höll den äldre på att afsluta gymnasium, när han plötsligt vådigen omkom; den yngres studier bekostade Lönnrot fullständigt tills han blef prest. En annan af hans bröder blef genom hans tillgörande vaccinator. Äfven om en sin syster tyckes han hafva tagit vård; han skrifver nämligen år 1849 till sin vän Rabbe i Helsingfors, att denne skulle bereda hans här sannolikt i tienst stadda syster tillfälle att utbilda sig till barnmorska. Denna syster torde sedermera hafva flyttat till Petersburg, gift sig der och kommit sig till förmögenhet.

Godhertenhet och välvilja voro de utmärkande dragen i Lönnrots karaktär, och de röjde sig i alla hans lefnadsförhållanden. Han kunde kanske för ett ögonblick blossa upp i vrede, men ej torde man någonsin hafva hört ett hårdt ord från hans mun. Hvarje strid var honom en fasa. Ej ens literär polemik tålde han för sin egen del. Någon gång sökte man inleda en sådan med honom, men när han blef svaret skyldig, tystnade äfven angriparen snart nog. Följden häraf blef, att väl knappast någon, den der så mycket rört sig på det literära området, i så hög grad som han fått vara fredad för kritikastrar. Härtill förhjelpste honom kanske äfven hans synbara anspråkslöshet. För den framgång, hans arbeten rönste, hembar han alla goda gåfvors gifvare sin tacksägelse och yfdes ej öfver dem ens i sitt eget inre. Hur föga han med sina arbeten åsyftade att vinna ett stort rykte, ses äfven deraf, att han ej på dem utsatte sitt namn. Endast under företalen anträffas i hans arbeten den enkla signaturen E. L. Lexikonet allena utgör härifrån ett undantag; på dess titelblad står hela namnet utsatt. Två gånger beredde han sig liksom i hemlighet, och antagligen till hälften på skämt, ett nöje af sina arbetens utgifningsdagar. Kanteletar är nämligen dagtecknad den 9 april och 2:a upplagan af Kalevala den 17 i samma månad, af hvilka den förra var hans födelse-, den senare hans namnsdag. Att hans landsmäns kärlek och utlandets bifall^[11] gladdde honom, kan väl ej vara klandervärdt. Men öfverdrifvet prisande och luxuriöst festande fruktade han och sökte undvika. Den festvecka, med hvilken vi för två år sedan (våren 1882) ju ej kunde underlåta att fira hans tillryggalagda åttio år, var för honom en verklig pinovecka.

Källan till Lönnrots godlynthet var ej endast den sällsynta jemvigten i hans sinne. Hans föräldrar hade varit fromt folk och efter sin enfaldiga uppfattning sökt uppfostra sina barn till gudsfruktan. Sin barnatro lär han ej någonsin hafva helt och hållet förlorat, och på sina äldre dagar återvann han den i alla fall mera klar. Hans fromhet bidrog verksamt till hans naturliga godlynthet. Ödmjukheten inför den Allsmäktiges domslut tillät honom lättare bära de svåra motgångar, utan hvilka ej heller honom unnades att genomgå lifvet.

Den första händelsen af detta slag och den hemskaste var den, när hans ofvannämde äldre fosterson drunknade. Hemsk blef denna sorgliga tilldragelse derigenom, att Lönnrot sjelf satt vid styret, när båten under en färd nedför ström stötte på en undervattenssten och kantrade. Detta inträffade en midsommardagsmorgon, antagligen år 1839. Han hade då varit natten öfver på Polvila och begaf sig som vanligt med båt till staden, åtföljd af denne yngling och en tjensteflicka, hvilka skulle i kyrkan. Båda dessa unga drunknade, och endast med ansträngandet af alla sina krafter lyckades det Lönnrot sjelf att uppnå land, sedan han fåfängt sökt att rädda de andra. — Flera år senare träffade, honom här i Helsingfors den olyckan, att en af hans makas nära släktingar, en student som med sina goda naturgåfvor och allvarliga studier om sig ingaf stora förhoppningar, af olycklig kärlek beröfvade sig lifvet. Tyngst att bära torde för honom likväl ha varit de härjningar, som i hans familj anställdes af döden, hvilken borttryckte först hans maka[12] och sedan, med kortare och längre mellantider, tre döttrar.[13] Långt tidigare hade döden borttagit hans förstfödde vid ett års ålder.

Hur han upptog sådana hårda slag synes bäst af ett bref, som han skref i april 1869 till en fader, hvilken då hade mist tre barn. "Äfven jag har", yttrar han deri bland annat, "erfarit en sådan sorg, när mitt äldsta barn, min ende son dog, men hvarken eget eller andras tröstande var mig dervid till någon hjälp. Men hvad detta ej förmådde, det gjorde tiden, och nu förmår jag redan tacka Gud för det att han tog barnet till sig och befriade mig från all den sorg, jag kanske kunnat hafva af honom. Bäst vore det väl i sådana omständigheter, att genast kunna nöja sig med Guds allvisa styrelse, men när skola vi lära oss detta till fylles?"

Med allt detta var han för ingen del någon "Kopfhänger", såsom tysken uttrycker sig. Tvärtom var han ständigt glad på sitt stilla vis, och humorn välde fram ur hans sinne som en aldrig försinande källa. Ett angenämare sällskap än hans anträffas väl sällan. Under sina många resor hade han kommit i beröring med personer af allehanda samhällsklasser och nationer med olika bildning och trosbekännelse. Hans öga var skarpt i att uppfatta människors och sakers komiska sidor, och af detta slag, ehuru ej bitande, voro de historier, med hvilka han undfägnade vänner och bekante. Men han glömde ej heller att berätta om de äfventyr, han sjelf upplefvat under sina första runofärder, då man i följd af hans enkla utstyrsel tog honom för än ett än ett annat slags landsstrykare. Detta enkla yttre berodde såväl på en runosamlares sätt att resa, som till en del äfven på de inskränkta penningtillgångarna. Men också tyckes han hafva funnit ett nöje af det incognito, under hvilket han uppträdde, och de qvi-pro-qvo'n, som häraf voro

en följd.

* * * * *

Sådan var vår käre lärofader.

Hans bortgång härifrån inträffade den 19 mars 1884. Hans helsa hade under vinterns lopp fortfarande försvagats, hvarför också döden sedan vardt lätt och stilla, såsom ett inslumrande. Den 3 april nedsänktes hans stoft i jorden på kyrkogården i Sammatti, på samma plats, der den hädangångne jordat sina kära, sin maka och tre döttrar. Begrafningen var så högtidlig, att man väl aldrig förut i Finland sett dess like. Utom allmogen, som till stor mängd samlats från kapellet och kringliggande socknar, hade der infunnit sig deputationer och representanter från nästan alla landets städer och tillochmed från många landtkommuner. De lager- och blomsterkransar, de medfört, uppgingo till ett antal af i det närmaste hundra: tre af kransarne voro af silfver, nämligen från Kuopio stadsbor, savolaks-karelska studentafdelningen och finnar i Petersburg. I bekostandet af den senast nämnda kransen hade äfven barn af den syster till den aflidne, om hvilken här kort förut nämnts såsom flyttad till den ryska hufvudstaden, varit i tillfälle att deltaga. I liktåget från folkskolans hus till kyrkan (se den bifogade planschen) sågos i spetsen för deputationerna representanter för generalguvernören, senaten, universitetet, Åbo domkapitel, finska militären, studentkåren och dess skilda afdelningar, finska literatursällskapet och finska vetenskaps societeten, samt för många andra sällskap. Denna högtidliga prakt jemte det stilla vackra landskapet, hvars redan tunna snötäcke den varma vårsolen alltmera aflyfte, ljudet af den lilla klockan från den torftiga kyrkans torn, sjelfva denna torftiga kyrka, som likväl nu var prydd med granar och guirlander, minnestalarnes allvarliga ord, allt sammanlagdt gjorde på de närvarande ett djupt intryck. Äfven det yttre af detta högtidliga uppträde tycktes tillkännagifva, att här jordades Finlands störste man, som vid sin födelse varit ett af dess fattigaste barn!

ANMÄRKNINGAR:

[1] Elias Lönnrot föddes d. 9 april 1802 i Paikkari torp, beläget i Sammatti kapell och Karis-Lojo socken. Hans föräldrar voro sockenskräddaren Fredrik Johan Lönnrot och rusthållardottern Ulrika Andersdotter. Sitt dopnamn berättas han ha fått sålunda, att den främmande person, som bar barnet till dopet, på vägen glömde de två vackrare namn, som varit detta tillämnade och presten gaf det namnet för dagen (17 april), då dopet inträffade, neml. *Elias*.

[2] En 1790 utkommen öfversättning af *Péril de la balance politique de l'Europe*, en mot Ryssland riktad politisk brochyr, hvars författare var en fransk diplomat vid namn *Peyssonel*. Den finske öfversättaren var *E. Polon*, finsk translator i Stockholm, sedermera rådman i Helsingfors.

[3] Denna lilla skrifts utgifvande gaf på sätt och vis anledning till *Finska Literatursällskapets* stiftande. Den ekonomiska förlust, Lönnrot hade för Kanteles tryckning, ledde neml. två af hans vänner d:r Mårten Lindfors och lektor Keckman på den tanken, att medlen till dylika skrifter utgifvande ej borde tagas ur en obemedlad författares ficka, utan tillskjutas af ett större antal för saken nitälskande medborgare, förenade till ett sällskap. Sålunda beslöto desse tre män att bilda ett sådant sällskap; till dem anslöto sig snart äfven andra yngre vetenskapsmän, så att vid sällskapets första sammanträde d. 16 Februari 1831 redan funnos tolf medlemmar; snart tilltog detta antal, och såsom sällskapets stiftare ansågos de tretioen förste medlemmarne; af dem äro i detta ögonblick (i början af juni månad 1884) ännu fyra vid lif.

[4] Till 1:sta delen af Kanteletar fogade Lönnrot äfven några och 40 runo- och andra folksångsmelodier. Dessa voro de första melodier från finska folkets läppar, som den civiliserade verlden lärde att känna, om vi neml. icke taga i beräkning de par tiotal vallsånger, hvilka Gottlund dessförinnan publicerat i sin "Otava". För melodiers upptecknande är någon färdighet i musiken nödvändig, och såsom en lycka kan det således anses, att Lönnrot i sin ungdom hade af

någon landtlig artist lärt sig att blåsa flöjt. Sednare förvärfvade han sig äfven skicklighet i kantele-spelande.

[5] Kursiveringarne gjorda af A. A.

[6] Från deras vistelse i Arkangelsk plägade Castrén berätta en anekdot som äfven på sitt vis är betecknande för Lönnrot. Strax vid ankomsten dit ansågo de för sin skyldighet att uppvakta guvernören. Under vägen till denne sågo de på ett torg bland annat en korg med gamla böcker till salu, hvilken för ögonblicket endast bevakades af en hund. L. var alltid begifven på böcker och kunde ej heller nu styra sin nyfikenhet i detta afseende; han närmade sig korgen och skulle just fatta i en bok, då hunden i detsamma högg honom i benet och ref ett stort hål i hans svarta benkläder. Begripligt nog kunde nu ej bli fråga om något besök hos guvernören. Detta aflades likväl redan följande morgon, ty till dess hade L. egenhändigt reparerat plagget och det lika utmärkt som den bäste skräddare. Redan såsom gosse hade han af sin fader lärt skräddaryrket, och under sina färder hade han alltid i sin rensel de nödvändigaste sytillbehören med. I nödfall kunde han äfven göra skomakararbete. Under vistelsen i Kajana sysselsatte han sig stundom med bokbinderi, af orsak att der den tiden ej fans någon yrkesmässig idkare af detta handverk. För snickrande hade han både lust och en öfvad hand. Han gjorde äfven allehanda små uppfinningar, som kunde underlätta hans arbete eller befordra beqvämligheten. En sådan var hans skrifbräde, med hvars tillhjelp han kunde skriva i liggande ställning; piphållaren som befriade honom från att hålla i pipan, när han under arbetet rökte; en särdeles sinnrik apparat, förbunden med ett vanligt Schwarzwalderur, medels hvilken man endast genom att fingra urets lodsnören om natten i mörkret kunde få veta tiden; m. fl.

[7] Såväl medicinalstyrelsens chef (statsrådet C. D. von Haartman) som Senaten föreslog, att Lönnrot skulle beviljas antingen afsked från tjensten med en årlig pension af 400 rub. silfver eller en fortsatt tjenstledighet för fyra år framåt. Generalguvernör var då furst Alexander Menschikoff.

[8] Detta var Maria Pionius, dotter af färgaremästaren Elias Pionius.

[9] Detta inträffade den 22 april 1870 på Nokkola gästgifvargård i Berttula kapell, när han steg ur släden. Ortens klockare spelade benet så godt han kunde, och Lönnrot måste nu i hela tre veckors tid ligga qvar på gästgifvargården utan alla beqvämligheter, tills han kunde flyttas till Loimijoki prestgård, dit han också egentligen hade ämnat sig och der han ännu en tid bortåt var tvungen att hålla

sängen. Derunder var han vid så godt lynne som om ingenting hade händt och använde sin tid till att, sänsliggande som han var, författa psalmer. Ehuru han redan var sextioåtta år gammal, återställdes benet fullkomligt.

[10] I början gick han altför fritt till väga vid termers bildande. Sålunda tillkomna äro t. ex. *tiedoitsema* filosofi, *tähtilöimä* astronomi, *maidelma* geografi o. a.

[11] I utlandet uppmärksammades hans förtjänster redan tidigt. År 1850 kallades han till korresponderande ledamot af vetenskapsakademien i Berlin, en heder, som ej torde hafva kommit någon annan finne till del. Samma utmärkelse bereddes honom 1859 af ungerska vetenskapsakademin och 1876 af vetenskapsakademin i Petersburg. Från Sverige erhöll han Nordstjerneorden 1865. Men en högst ovanlig utmärkelse bereddes honom från Preussen år 1872, när han kallades till medlem af *Pour-le-mérite-orden*. För att rätt kunna uppskatta dess betydelse bör man känna denna riddarordens inrättning. I densamma få ej samtidigt finnas flera än 55 medlemmar, 30 tyskar och 25 utlänningar, vetenskapsmän och konstnärer. Vid en riddares frånfälle bestämmer konungen, i hvilkendera sektionen en ny sådan skall utköras. En hvar af medlemmarne insänder då till ordens kansler namnet på den man, han anser för den mest förtjente, och kanslern lemnar omröstningssedlarne till konungen, hvilken till riddare utnämner den, som fått de flesta rösterna.

[12] Hon dög den 21 juli 1868.

[13] De hette *Maria*, *Elina* och *Tekla*. Endast en dotter, den näst äldsta, *Ida* hade den gamle qvar till sin ålderdoms glädje och tröst.

End of the Project Gutenberg EBook of Elias Lönnrot, by August Ahlqvist

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ELIAS LÖNNROT ***

***** This file should be named 22122-8.txt or 22122-8.zip ***** This and all

associated files of various formats will be found in:
<http://www.gutenberg.org/2/2/1/2/22122/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

***** START: FULL LICENSE *****

**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU
DISTRIBUTE OR USE THIS WORK**

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any

other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the

sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a

defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic

works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary

Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.